

Bezuidenhoutseweg 50
2594 AW Den Haag
telefoon (070) 30 40 114
e-mail info@milieufederatie.nl
www.milieufederatie.nl

bankrekening 69.52.04.025
IBAN: NL83 INGB 0695 2040 25
BIC: INGBNL2A

Provincie Zuid-Holland
College van Gedeputeerde Staten
T.a.v. Team Omgevingsbeleid
Postbus 90602
2509 LP Den Haag

Datum: 12 december 2018
Betreft: Zienswijze Ontwerp-Omgevingsvisie Zuid-Holland en Ontwerp-
Omgevingsverordening
Ons kenmerk: SL500/18.066

Geacht College van Gedeputeerde Staten,

Hierbij willen Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland, Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, IVN en Zuid-Hollands Landschap graag gebruik maken van de gelegenheid tot het indienen van een zienswijze op de Ontwerp-Omgevingsvisie Zuid-Holland en de bijbehorende Ontwerp-Omgevingsverordening. Op de Ontwerp-Visie rijke groenblauwe leefomgeving hebben wij reeds een separate zienswijze ingediend. Deze en voorliggende zienswijze kunt u als aansluitend op elkaar beschouwen.

Proces

Betrekken stakeholders

Wij zijn teleurgesteld dat u bij de totstandkoming van de Ontwerp-Omgevingsvisie en bijbehorende Ontwerp-Omgevingsverordening nauwelijks heeft ingezet op het zorgvuldig meenemen van stakeholders in dit proces. Zoals wij ook in onze zienswijze op het startdocument 'Aanpak Leefomgevingstoets Omgevingsvisie Zuid-Holland' al aangaven moesten wij van dit document en de ter inzage legging hiervan vernemen via een officiële kennisgeving in het provinciaal blad. En ook over de totstandkoming van de Ontwerp-Omgevingsvisie en Ontwerp-Omgevingsverordening zelf zijn wij niet geïnformeerd of geraadpleegd. Wij waarderen het proces dat u georganiseerd heeft rond het opstellen van de Ontwerp-Visie rijke groenblauwe leefomgeving, maar wij hadden het gewaardeerd als we beter betrokken waren geweest bij de totstandkoming van de Ontwerp-Omgevingsvisie en Ontwerp-Omgevingsverordening, ondanks dat deze op papier grotendeels 'beleidsneutraal' zijn. Het primair via de formele weg van zienswijzen met elkaar communiceren is juist niet de bedoeling van de Omgevingswet. De activiteiten die volgens u de participatie rond de totstandkoming van het Omgevingsbeleid moeten dekken (Summer schools en Open Huizen) zien wij als ontoereikend om serieuze stakeholders op een goede manier te betrekken.

Wijziging documenten

We hebben geconstateerd dat de stukken zoals gepubliceerd op uw website gedurende de ter inzagelegging zijn gewijzigd. Dit betreft in ieder geval een nieuwe versie van de Ontwerp-Visie rijke groenblauwe leefomgeving waarbij in de versie die in het begin van de periode van de ter inzagelegging gepubliceerd was geen overzicht van beleidsbeslissingen was opgenomen en in een latere versie wel. Hier wordt op de webpagina van de ter inzage legging niets over vermeld of toegelicht. Het is voor ons niet duidelijk of van meer documenten nieuwe versies zijn gepubliceerd. Wij zijn in ieder geval van mening dat het onacceptabel en onwerkbaar is wanneer stukken gedurende de ter inzage legging ongemerkt vervangen worden door andere versies. Hoe kunnen wij dan nog weten of eenmaal gedownloade documenten nog wel de goede versies betreffen? Wij verzoeken u om voortaan ter inzage gelegde stukken niet meer te wijzigen en wanneer blijkt dat stukken onverhoopt onjuist of onvolledig zijn hier melding van te maken en inzichtelijk te maken wat er is aangepast of toegevoegd, voor zo ver het om kleine aanpassingen gaat die als acceptabel beschouwd kunnen worden binnen de periode van ter inzage legging.

Algemeen

Eén van de verbeterdoelen van de Omgevingswet gaat over het samenhangend benaderen van de fysieke leefomgeving. In een provinciale omgevingsvisie zou deze integrale benadering dus ook terug moeten komen. In de voorliggende Ontwerp-Omgevingsvisie vinden wij het integrale karakter echter nog tegenvallen. Deze Ontwerp-Omgevingsvisie betreft vooral het bestaande beleid met een nietje er doorheen, maar beleid wordt niet opeens integraal wanneer bestaande documenten worden samengevoegd tot één document. Zo zijn meerdere beleidsambities strijdig met elkaar en dus niet integraal. In onze zienswijze op het startdocument 'Aanpak Leefomgevingstoets Omgevingsvisie Zuid-Holland' hebben wij hier ook op gewezen. In uw Nota van beantwoording zegt u hierop *'In 2019 wordt aandacht besteed aan de samenhang en integraliteit van het Omgevingsbeleid.'* Deze reactie verbaast ons. Hoe kunt u nu eerst het Omgevingsbeleid gaan vaststellen en daarna pas 'aandacht besteden aan' de samenhang en integraliteit hiervan? En betekent dit 'aandacht besteden aan' dan dat het vastgestelde Omgevingsbeleid weer volledig herzien gaat worden in 2019 om het beleid integraal te maken? Wij begrijpen niet goed hoe dit proces er dan uit gaat zien. Wij verzoeken u hier duidelijkheid over te geven en ervoor te zorgen dat integraliteit uiteindelijk geborgd gaat worden. Dan zal ook duidelijk moeten worden waar ambities strijdig zijn met elkaar of elkaar juist versterken en zullen keuzes gemaakt moeten worden. Wij stellen voor om bij een integrale aanpak aansluiting te zoeken bij het 'Panorama Nederland' dat recent door het College van Rijksadviseurs is gepubliceerd.

Omgevingsvisie

Inzet op groei toerisme

In de beleidskeuze 'Duurzame groei van het toerisme in Zuid-Holland' wordt aangegeven dat de provincie zich inzet voor een duurzame groei van het toerisme in Zuid-Holland, met respect voor kernwaarden van gebieden en haar bewoners. Deze beleidskeuze is in de Ontwerp-Omgevingsvisie opgenomen als zijnde een beleidsneutrale omzetting, maar het is ons onduidelijk uit welk vigerend beleid deze keuze voortkomt. Bovendien plaatsen wij grote vraagtekens bij een inzet op 'duurzame groei' van het toerisme. Een aanhoudende, constante groei is per definitie niet duurzaam en in een toch al dichtbevolkte provincie waarin de druk op de ruimte groot is worden diverse opgaven door een toename van het toerisme alleen nog maar vergroot. In toeristisch aantrekkelijk regio's zoals Kinderdijk en Amsterdam zorgen de grote aantallen toeristen nu al voor problemen. En ook uit de Leefomgevingstoets blijkt dat recreatie (dat deels samenvalt met toerisme) andere waarden en ambities negatief beïnvloedt. Wij verzoeken u, ook omdat onduidelijk is waar deze beleidskeuze uit voortkomt, deze beleidskeuze te schrappen. In plaats van inzet op duurzame groei van het toerisme is het beter om in zijn algemeenheid te streven naar een duurzaam vestigingsklimaat waarbij er voor zowel in het wild levende planten en dieren als inwoners genoeg hoogwaardige natuur- en recreatiegebieden zijn om in te verblijven.

Luchtkwaliteit

In de beleidskeuze 'Luchtkwaliteit' staat aangegeven dat de inzet is om aan de wettelijke Europese eisen te voldoen. Om gezondheidsschade te beperken is echter een verdergaande inzet nodig, namelijk voldoen aan de streefwaarden van de WHO. Opname van deze ambitie is ook in lijn met de strekking van de motie Van Viegen (M377), de beleidskeuze 'Gezonde leefomgeving' en de verkenning Gezonde leefomgeving Zuid-Holland¹. Wij verzoeken u dan ook om in de beleidskeuze 'Luchtkwaliteit' op te nemen dat u streeft naar het bereiken van de streefwaarden van de WHO.

Mobiliteitsnetwerk

In de toelichting op de beleidskeuze 'Compleet mobiliteitsnetwerk' staat aangegeven dat het vertrekpunt de huidige ruimtelijke situatie is, gecombineerd met vier keuzes:

1. Beter benutten en opwaarderen van wat er is
2. Vergroten van agglomeratiekracht
3. Verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit
4. Bevorderen van de transitie naar een water- en energie-efficiënte samenleving.

---

¹ Zie Inventarisatie Gezonde Leefomgeving Zuid-Holland, Provincie Zuid-Holland & Twynstra Gudde, 2018 en GS brief van 3 december 2018 met kenmerk PZH-2018-671228533 (DOS-2016-0004358)

Hier mist echter de integratie met de ambities t.a.v. het versterken van biodiversiteit en groenbeleving en het realiseren van een gezonde leefomgeving. Keuzes op het gebied van bereikbaarheid en mobiliteit zijn hier immers ook van grote invloed op. Wegverkeer draagt sterk bij aan een ongezonde leefomgeving en infrastructuur kan zorgen voor versnippering en barrièrevorming. Andersom kunnen actieve vervoerswijzen (lopen, fietsen) via aantrekkelijke routes (groene en blauwe structuren) juist bijdragen aan gezondheid en het terugdringen van luchtvervuiling en geluidsoverlast. Ook biedt natuurinclusief bouwen met betrekking tot infrastructuurprojecten kansen om opgaven te combineren. Het is daarom van belang om ambities die gericht zijn op gezondheid en leefomgevingskwaliteit integraal te betrekken bij het mobiliteitsbeleid. Wij verzoeken u daarom de beleidskeuze 'Compleet mobiliteitsnetwerk' meer te integreren met de ambities op het gebied van de groene en gezonde leefomgeving. Dit geldt overigens ook voor de beleidskeuze 'Verbeterd en optimaal benut netwerk infrastructuur'.

Monitoring en evaluatie

In de Ontwerp-Omgevingsvisie missen wij nog een toelichting op hoe de voortgang van de uitvoering van het beleid gemonitord gaat worden en hoe resultaten van monitoring gebruikt gaan worden om het beleid bij te sturen of te intensiveren wanneer zou blijken dat ambities niet behaald gaan worden. Wij verzoeken u een toelichting op hoe monitoring en evaluatie uitgevoerd gaan worden alsnog toe te voegen.

Beleidskeuze vanuit visie Groenblauwe leefomgeving

Bodemdaling

In de beleidskeuze 'Verstandig omgaan met de gevolgen van bodemdaling in de slappe veen- en/of kleigebieden' die voortkomt uit de Ontwerp-Visie rijke groenblauwe leefomgeving, wordt aangegeven dat technieken zoals het toepassen van piepschuim onder wegen of onderwaterdrainage kunnen worden ingezet. Wij pleiten ervoor om deze passage te schrappen uit deze beleidskeuze omdat over onderwaterdrainage nog veel discussie is wat betreft de invloed op CO₂ uitstoot door veenoxidatie². En over de effecten hiervan op biodiversiteit is helemaal nog weinig bekend. Ook het aanbrengen van piepschuim in de bodem lijkt ons onverstandig, duur en geen duurzame oplossing. Wij vinden het dus niet verstandig om in te zetten op vermeende oplossingen waarvan de effecten nog grotendeels ongewis zijn. Bovendien wordt met de huidige formulering van de beleidskeuze al voorgesorteerd op enkele specifieke technische maatregelen terwijl er misschien nog betere innovaties volgen.

---

² Zie bijvoorbeeld IMCG Resolution 2018 on drained peatlands, with special reference to The Netherlands, International Mire Conservation Group, 2018
Onderwaterdrainage veengebieden zeer kostbaar en effect niet bewezen, Lars Hein, Wageningen University, 2018

Wij stellen daarom voor om aan te sluiten bij de Nationale Omgevingsvisie (in wording) waarin ook wordt gesteld dat mogelijke oplossingen voor bodemdaling nader onderzocht moeten worden. Bovendien is het wat ons betreft van groot belang dat gezocht wordt naar oplossingen die ook een positief effect hebben op biodiversiteit en in het bijzonder weidevogels. Veenweide is vaak ook het leefgebied van weidevogels. Gezien de sterke achteruitgang van weidevogels is het belangrijk om te kiezen voor integrale oplossingen die zowel helpen bij het tegengaan van bodemdaling als het beschermen en versterken en de populatie weidevogels.

Programma stikstof

Uit de formulering en omschrijving van de beleidskeuze 'Programma stikstof' wordt ons niet duidelijk of het hier nu gaat om implementatie en uitvoering van de PAS (voor zover deze nog in stand blijft na de uitspraak van het Europese Hof van 7 november 2018³) of een extra inspanning daar bovenop. Wij verzoeken u dan ook deze beleidskeuze scherper te formuleren en omschrijven.

Gezonde leefomgeving

Bij de beleidskeuze 'Gezonde leefomgeving' ontbreekt een omschrijving. Bovendien blijft deze beleidskeuze erg vaag. Het is bekend dat een robuuste natuurlijke leefomgeving een positief effect heeft op de gezondheid en vitaliteit van de bewoners. Wij stellen voor om te kiezen voor het versterken van de natuurlijke leef-, woon- en werkomgeving in Zuid-Holland ten bate van onder andere gezondheid. Dan bedoelen wij niet slechts een paar plukjes groen erbij, maar streven naar een integrale kwalitatief hoogwaardige natuurlijke leefomgeving, als voorwaarde voor een gezonde leefomgeving in heel Zuid-Holland. Slechts een platform voor groeninitiatieven zal als middel ontoereikend zijn om ziekten te verminderen en de levensverwachting te verhogen. Daarnaast ligt het bij een beleidskeuze voor een gezonde leefomgeving voor de hand om een directe link te leggen met factoren vanuit de leefomgeving die een bedreiging vormen voor de gezondheid. Daarbij gaat het in eerste plaats om luchtvervuiling, maar daarnaast ook om een omgeving die niet uitnodigt tot bewegen. Daarom is het nodig om bij deze beleidskeuze een koppeling te maken met mobiliteit waarbij wordt ingezet op het terugdringen van gemotoriseerd wegverkeer als belangrijke bron van luchtvervuiling en het stimuleren van actieve vervoerwijzen via aantrekkelijke routes. Ook een koppeling met biodiversiteit is nodig: een soortenrijke omgeving heeft een hogere belevingswaarde en nodigt dus eerder uit tot bewegen dan alleen een groen decor. Wij verzoeken u deze integratieslag alsnog te maken, zie ook onze reactie op de beleidskeuzes ten aanzien van mobiliteit.

---

³ Hof van Justitie EU 7 november 2018, [C-293/17, ECLI:EU:C:2018:882](#)

Omgevingsverordening

Doelstelling

In de doelstelling van de Ontwerp-Omgevingsverordening (artikel 1.3) missen wij nog de erkenning van de intrinsieke waarde van natuur en het belang van waardevolle landschappen. Beide zaken zijn wel in de doelstellingen van de Wet natuurbescherming opgenomen (artikel 1.10, eerste lid). Aangezien de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening ook invulling moeten geven aan de verplichting die voortvloeit uit de Wet natuurbescherming om een provinciale natuurvisie op te stellen, vinden wij het belangrijk dat beide aspecten ook terugkomen in de doelstellingen van de verordeningen. Wij verzoeken u daarom om artikel 1.3 als volgt te herformuleren (toevoegingen zijn onderstreept):

Artikel 1.3 Maatschappelijke doelen van de verordening

Deze verordening is, met het oog op duurzame ontwikkeling, de bewoonbaarheid van de provincie en de bescherming en verbetering van de natuur en het leefmilieu, gericht op het in onderlinge samenhang:

- a. bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit;
- b. doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften;
- c. het beschermen en ontwikkelen van de natuur, mede vanwege de intrinsieke waarde, en het behouden en herstellen van de biologische diversiteit;
- d. het verzekeren van een samenhangend beleid gericht op het behoud en beheer van waardevolle landschappen, vanwege hun bijdrage aan de biologische diversiteit en hun cultuurhistorische betekenis, mede ter vervulling van maatschappelijke functies.

Stiltegebieden

In de Ontwerp-Omgevingsverordening is een deel van het stiltegebied Haringvliet – Overflakkee (bij het Groote Gat) komen te vervallen. Dit betreft dus geen beleidsneutrale omzetting van het vigerende beleid en er wordt ten onrechte niet toegelicht wat de reden is voor het schrappen van dit deel van het stiltegebied. Wij verzoeken u alsnog aan te geven waarom u voornemens bent om dit deel van het stiltegebied te schrappen. Ook wordt middels artikel 3.33 lid 1c van de Ontwerp-Omgevingsverordening de mogelijkheid geboden om in stiltegebieden gebruik te maken van een schietwapen indien dit gebruikt wordt 'met inachtneming van de Wet natuurbescherming'. Deze voorwaarde is erg vaag en biedt dus geen rechtszekerheid. Betekent dit dat aan een ieder die de Wet natuurbescherming gelezen heeft de mogelijkheid wordt geboden om, indien deze persoon hiertoe bevoegd is, een schietwapen in stiltegebieden te gebruiken? Bovendien is niet gedefinieerd wat onder een 'schietwapen' verstaan wordt. Is dit een geweer, of valt ook ander wapentuig waarmee geschoten kan worden hieronder? En maakt dit artikel het dan mogelijk om bijvoorbeeld een kleidruiven schietbaan in een stiltegebied te realiseren? Omdat wij van mening zijn dat 'schietwapens' hoe dan ook ongewenst zijn in stiltegebieden (het gebruik in geval van noodsituaties uitgezonderd) verzoeken wij u de bepaling onder lid 1c2 te schrappen.

Door middel van artikel 3.33 lid 5 zondert u elektrische motorrijtuigen, waterscooters en snelle motorboten uit van de verboden uit de artikelen 3.31 eerste lid en 3.32 eerste lid. Bij motorrijtuigen wordt het geluid bij snelheden van meer dan 50 km/uur echter voornamelijk veroorzaakt door de banden waardoor er met deze uitzondering alsnog sprake kan zijn van aantasting van de stilte. Ook zijn wij van mening dat waterscooters en racende motorboten ongeacht de wijze van aandrijving überhaupt ongewenst zijn in stiltegebieden waar de rust een belangrijke kwaliteit is. Wij verzoeken u daarom om artikel 3.33 lid 5 te schrappen.

Voorwaarden vrijstelling directe schadebestrijding

In artikel 3.61 vierde lid missen wij de zinsnede *'en op de in het faunabeheerplan aangewezen tijden en plaatsen'* die in de huidige verordening uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland wel in het overeenkomstige artikel 5.2 lid 4 is opgenomen. Wij verzoeken u deze zin alsnog toe te voegen.

Door middel van artikel 3.61 lid 7 wordt het mogelijk gemaakt om schadebestrijding op basis van de vrijstelling vanaf een half uur voor zonsopkomst tot een half uur na zonsondergang uit te voeren. In de toelichting wordt niet onderbouwd waarom het nodig is om al voor zonsopkomst en nog na zonsondergang vogels af te schieten. In het bijzonder met bewolkt weer is de hoeveelheid daglicht op deze tijdstippen zeer beperkt. Het toestaan van afschot brengt altijd een risico mee dat een verkeerde soort wordt geschoten⁴, maar onder slechte lichtomstandigheden is dit risico nog aanzienlijk groter. Het risico op het afschieten van een verkeerde soort is ook een van de redenen waarom het goedkeuringsbesluit inzake het faunabeheerplan knobbelzwaan geschorst is⁵. Wij verzoeken u daarom om deze bepaling uit de Ontwerp-Omgevingsverordening te schrappen.

Vrijstelling Natura-2000 gebieden

Door middel van artikel 3.69 wordt voor Natura 2000-gebieden een vrijstelling verleend voor de in bijlage V genoemde activiteiten, te weten het weiden van vee en het op of in de bodem brengen van meststoffen. Uit voormelde uitspraak van het Europese Hof van Justitie over de Programmatische aanpak stikstof (PAS) blijkt echter dat een dergelijke vrijstelling in strijd is met de Habitatrictlijn. Wij verzoeken u daarom om dit aspect van de uitspraak over de PAS gelijk in uw beleid te verwerken en deze twee activiteiten uit bijlage V te schrappen.

Daarnaast constateren wij dat dat artikel 3.69 tweede lid ('Bijlage V kan door GS worden gewijzigd') niet was opgenomen in de huidige Verordening uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland en derhalve een beleidsrijke wijziging betreft. Omdat het niet gewenst is dat GS zelfstandig nieuwe vrijstellingen voor Natura-2000 gebieden af kan geven verzoeken wij u artikel 3.69 tweede lid te schrappen.

---

⁴ Zie bijvoorbeeld <https://www.1limburg.nl/wereldwijd-bedreigde-gans-ongeluk-afgeschoten>

⁵ Zie uitspraak Rechtbank Den Haag 22 november 2018 in zaaknummer SGR 18/7171 en 18/7339

Omgevingswaarden

In hoofdstuk 4 van de Ontwerp-Omgevingsverordening zijn omgevingswaarden opgenomen op het gebied van veiligheidsnormen voor regionale waterkeringen, normen voor bergings- en afvoercapaciteit van regionale wateren en normen voor vaarwegprofielen. Daarmee wordt maar beperkt gebruik gemaakt van het instrument 'omgevingswaarden' dat met de inwerkingtreding van de Omgevingswet ook formeel in werking treedt.

Juist voor een ambitie op het gebied van bijvoorbeeld een gezonde leefomgeving zou het voor de hand liggen om omgevingswaarden in te stellen op het gebied van lucht, water of geluid omdat de wettelijke normen hiervoor onvoldoende zijn om gezondheidsschade vanuit de omgeving tegen te gaan. U benoemt deze mogelijkheid ook in uw brief aan Provinciale Staten van 3 december 2018 over de verkenning gezonde leefomgeving Zuid-Holland (kenmerk PZH-2018-671228533 (DOS-2016-0004358)). Wij verzoeken u dan ook om dit instrument te gaan gebruiken om uw ambities ten aanzien van een gezonde leefomgeving daadwerkelijk te borgen.

Verwijzingen in toelichting naar vigerende verordeningen die komen te vervallen

In de Ontwerp-Omgevingsverordening wordt in de toelichting diverse keren verwezen naar de toelichting van de Verordening uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland (bijvoorbeeld blz. 14 en 35 van de toelichting van de Ontwerp-Omgevingsverordening). Artikel 14.4 van de Ontwerp-Omgevingsverordening stelt echter dat met inwerkingtreding van de Omgevingsverordening de Verordening uitvoering Wet natuurbescherming wordt ingetrokken. Voor een toelichting kan dus niet naar deze in te trekken verordening worden verwezen. Wij verzoeken u daarom om de toelichting uit de Verordening uitvoering wet natuurbescherming integraal over te nemen in de Omgevingsverordening.

Toelichting bijlage III (aangewezen soorten) ontbreekt

Een toelichting zoals opgenomen in de Verordening uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland op de aangewezen soorten ontbreekt ten onrechte in de Ontwerp-Omgevingsverordening ten aanzien van bijlage III. Het is van groot belang om deze toelichting vanuit de Verordening uitvoering Wet natuurbescherming alsnog toe te voegen omdat hieruit blijkt hoe deze lijsten met aangewezen soorten tot stand zijn gekomen en in hoeverre hierbij al een toetsing aan de randvoorwaarden vanuit de Wet natuurbescherming voor het afgeven van vrijstellingen heeft plaatsgevonden.

Tijdelijke natuur

In onze zienswijze op de Ontwerp-Visie rijke groenblauwe leefomgeving gaven wij aan dat tijdelijke natuur op braakliggende terreinen een belangrijke bijdrage kan leveren aan het realiseren van de doestellingen voor natuur in en om de stad. Met name pioniersoorten (waaronder diverse icoonsoorten) kunnen hiervan profiteren. In Zuid-Holland komt circa 4.500 hectare terrein in aanmerking voor tijdelijke natuur, maar deze kans wordt nog veelal niet benut. Om de inzet van braakliggende terreinen voor tijdelijke natuur te stimuleren verzoeken wij u om in § 6.2.7 (Natuur) een artikel toe te voegen dat stelt dat bij een wijziging van een bestemmingsplan van een onbebouwde in een bebouwde bestemming een onderbouwde afweging gemaakt moet worden of het terrein in aanmerking komt voor tijdelijke natuur (via een ontheffing of de gedragscode) voor de periode vanaf de bestemmingsplanwijzigingen tot aan de realisatie van de definitieve bestemming.

Doorwerking visie groenblauwe leefomgeving in Omgevingsverordening

Om de ambities zoals opgenomen in de (ontwerp) visie op de rijke groenblauwe leefomgeving te realiseren is de Omgevingsverordening een van de benodigde instrumenten. Het bevreemdt ons dan ook dat er nu geen aanvullingen of aanpassingen in de (Ontwerp) Omgevingsverordening zijn opgenomen die voortvloeien vanuit de Visie rijke groenblauwe leefomgeving, terwijl dit volgens ons wel nodig zou zijn om de ambities te kunnen realiseren. Deze verzoeken voor aanpassingen en aanvullingen luiden als volgt:

Beschermen kwetsbare en meest waardevolle landschappen

Zoals wij ook in onze reactie op de Ontwerp-Visie rijke groenblauwe leefomgeving hebben aangegeven, komen er grote ruimtelijke opgaven op Zuid-Holland af zoals de energietransitie en verstedelijking. Om te voorkomen dat economische in plaats van ruimtelijke motieven leidend gaan zijn bij invulling van deze opgaven is het van belang hier in het ruimtelijk beleid op te anticiperen en de meest kwetsbare en waardevolle landschappen goed te beschermen. Dit gebeurt ten dele al middels artikel 6.9 van de Ontwerp-Omgevingsverordening, waarmee beschermingscategorieën worden toebedeeld aan op de kaart aangewezen gebieden waarmee voorwaarden worden gesteld aan de ruimtelijke ontwikkelingen die hier mogelijk gemaakt kunnen worden. Dat hiervoor afwijkingsmogelijkheden zijn opgenomen in de Ontwerp-Omgevingsverordening ten behoeve van zwaarwegende maatschappelijke belangen kunnen wij begrijpen. Maar de mogelijkheid om via iedere, in het programma ruimte opgenomen ontwikkeling deze bescherming te 'overrulen', vinden wij te ruim. Als u staat voor de bescherming van kwetsbare en waardevolle landschappen zoals aangeduid met de beschermingscategorieën 1 en 2, dan moet u het ook aandurven om deze bescherming hard te maken en hier alleen om uitzonderlijke, zwaarwegende redenen van afwijken. Wij verzoeken u dan ook om de passage *'of om een in het Programma ruimte uitgezonderde ruimtelijke ontwikkeling'* uit artikel 6.9 lid 2 a en b te schrappen.

Smient schrappen van vrijstellingenlijst

U kiest ervoor om zich te richten op het behouden, herstellen en vergroten van de biodiversiteit (beleidskeuze 'Behoud en versterking biodiversiteit') en wij staan daar volledig achter. Echter, het verlenen van vrijstelling voor schadebestrijding voor soorten die geen gunstige staat van instandhouding kennen, is strijdig met dat doel. Bovendien stelt de Wet natuurbescherming dat een vrijstelling alleen verleend mag worden indien de maatregelen niet leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort (artikel 3.3). De smient is in 2016 ten onrechte in bijlagen 2 en 3 van de Verordening uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland opgenomen. Daarbij heeft geen toetsing plaatsgevonden van de gevolgen van uitvoering van deze vrijstelling voor de staat van instandhouding die in de huidige situatie al niet gunstig is⁶. Deze onterecht verleende vrijstelling heeft er toe geleid dat de rechter al twee keer een goedkeuring van het faunabeheerplan smient heeft moeten schorsen⁷. In het kader van uw doelstellingen ten aanzien van biodiversiteit en om de Omgevingsverordening niet in strijd te laten zijn met de Wet natuurbescherming verzoeken wij u om de foutieve opname van de smient op de vrijstellingenlijst nu in de Omgevingsverordeningen te herstellen en de smient dus te verwijderen uit bijlage III B en E.

Verduurzaming landbouw

In de Ontwerp-Visie rijke groenblauwe leefomgeving zijn forse ambities geformuleerd ten aanzien van het herstellen van de balans tussen landbouw, natuur en landschap. In onze zienswijze op deze Ontwerp-Visie onderschrijven wij het belang van deze ambities. Om deze ambities te kunnen realiseren is ons inziens ook sturing via de Omgevingsverordening nodig. In de Ontwerp-Omgevingsverordening is wel opgenomen dat nieuwe intensieve veehouderij niet is toegestaan waarbij onder intensieve veehouderij het houden en fokken van slacht-, leg- en peisdieren wordt verstaan. Ook nieuwe geitenhouderij en uitbreiding van bestaande geitenhouderij wordt uitgesloten. Voor intensieve melkveehouderij gelden geen specifieke beperkingen, terwijl volgens ons ook bij deze bedrijven een transitie naar duurzaam en natuurinclusief noodzakelijk is vanwege de opgaven op het gebied van biodiversiteit en bodemdaling. Om dit te stimuleren verzoeken wij u gebieden aan te wijzen (bufferzones rond voor stikstof gevoelige Natuur 2000-gebieden, gebieden die het meest gevoelig zijn voor bodemdaling, weidevogelkerngebieden) waar door middel van de Omgevingsverordening wordt bepaald dat nieuwvestiging en uitbreiding van intensieve melkveehouderij niet mogelijk is.

---

⁶ Zie <https://www.sovon.nl/nl/soort/1790>

⁷ Zie ECLI:NL:RBDHA:2017:15097 en uitspraak rechtbank Den Haag 8 november 2018 in zaaknummer SGR 18 / 6173 NATUUR V50.

Leefomgevingstoets

Algemeen

Het valt ons op dat de beleidsverrijkingen die meegenomen zijn in de Leefomgevingstoets en de bijbehorende passende beoordeling niet overeenkomen met de beleidskeuzes die horen bij de beleidsrijke onderdelen van de Ontwerp-Omgevingsvisie. Zo zijn de beleidskeuzes 'Verstandig omgaan met (de gevolgen van) bodemdaling in de slappe veen- en/of kleigebieden' en 'Programma stikstof' niet meegenomen in de Leefomgevingstoets. Daardoor kan de Leefomgevingstoets geen volledig beeld geven van alle effecten van het voorgenomen beleid. Wij verzoeken u de Leefomgevingstoets hierop aan te vullen.

Effectiviteit en intensiteit beleidsverrijkingen

Uit de Leefomgevingstoets blijkt dat met voortzetting van het bestaande beleid (autonome ontwikkeling) en het uitvoeren van de voorgenomen beleidsverrijkingen er op een aantal aspecten van de kwaliteit van de leefomgeving een achteruitgang optreedt, op andere aspecten sprake is van een verbetering en in zijn algemeenheid de kwaliteit van de leefomgeving op veel aspecten in 2030 nog niet goed is. Om wel een goede kwaliteit van de leefomgeving te bereiken, zijn volgens ons nog aanscherpingen en intensiveringen in het beleid nodig. Wij verzoeken u dan ook om onze voorstellen hiervoor zoals verwoord in de voorliggende zienswijze en onze zienswijze op de Ontwerp-Visie rijke groenblauwe leefomgeving over te nemen.

Recreatie en biodiversiteit

In de Leefomgevingstoets wordt gewaarschuwd voor de negatieve effecten die inzet op het stimuleren en faciliteren van (water)recreatie kan hebben op natuur en biodiversiteit. Wij onderschrijven dit risico. Vanwege de beperkte ruimte voor groen en natuur in Zuid-Holland en het grote aantal inwoners is zonering van recreatie en uitbreiding van het oppervlak aan natuur- en recreatiegebieden van groot belang om te voorkomen dat kwetsbare natuurwaarden verloren gaan door een te grote recreatiedruk. Wij verwijzen hierbij naar de passages uit onze zienswijze op de ontwerpvisie rijke groenblauwe leefomgeving met betrekking tot recreatie en natuur. De Leefomgevingstoets zien wij als onderbouwing hiervan.

Effecten vernieuwing kantorenbeleid

In het vernieuwde kantorenbeleid wordt ingezet op het concentreren van nieuwe ontwikkelingen op toplocaties in de stadscentra en het reduceren van kantoren op minder kansrijke locaties. De effecten hiervan op natuur en biodiversiteit worden in de Leefomgevingstoets als negatief beoordeeld vanwege het risico op verstoring van schaars aanwezige stadsnatuur en vernietiging van leefgebieden van soorten. Ook kan het leiden tot een toename van stikstofdepositie op natuurgebieden.

Wij kunnen ons in deze beoordeling niet vinden. Het concentreren van kantoren in de stadscentra kan wellicht lokaal negatief uitpakken voor stadsnatuur. Echter door te investeren in natuurinclusief bouwen, verticaal vergroenen, slimme herstructurering en gebruikmaking van nieuwe technieken, kan stadsnatuur toch een plek hierbinnen krijgen als hier een bewuste keuze voor gemaakt wordt. De nu voorziene negatieve effecten op stadsnatuur kunnen dus met de juiste maatregelen vermeden worden en er kunnen juist positieve effecten optreden. Terwijl spreiding van kantoren naar verwachting een grotere ruimtelijke impact zal hebben en daarmee een negatiever effect op natuur en landschap waarbij ook meer kritische soorten die afhankelijk zijn van specifieke leefgebieden mogelijk negatief beïnvloed worden. Bovendien biedt het concentreren van kantoren in de stadscentra goede mogelijkheden om deze kantoren bereikbaar te maken via OV, fiets en lopen, terwijl bij het spreiden van kantoren voldoende dichtheid ontbreekt voor bijvoorbeeld hoogwaardig OV en zal de bereikbaarheid in veel grotere mate berusten op automobilititeit. Dit heeft een veel groter effect dan alleen op de lokale situatie en het grotere aandeel autoverkeer zal dus leiden tot meer stikstofdepositie en meer verstoring en versnippering. Als met concentratie van kantoren minder ruimte voor de auto nodig is, kan de huidige ruimte die nu voor auto's in de stad gereserveerd is bovendien wordt benut voor vergroening. Het is dus eerder te verwachten dat concentratie van kantoren in de stadscentra op provinciaal niveau netto positief uitpakt voor natuur.

Wij verzoeken u dan ook dit deel van de Leefomgevingstoets te herzien. en daarnaast in uw beleidskeuze op te nemen dat u kiest voor natuurinclusief bouwen en herstructureren bij kantorenbeleid.

Luchthaven Rotterdam The Hague Airport en internationale bereikbaarheid
In de Leefomgevingstoets wordt over Rotterdam The Hague Airport het volgende gesteld:

'Rotterdam The Hague Airport is vooral gericht op het zakelijk verkeer en heeft daarmee een belangrijke functie voor de economische ontwikkeling van de provincie Zuid-Holland. De aanwezigheid van de luchthaven Rotterdam The Hague Airport is een belangrijke vestigingsfactor voor internationale bedrijven. De luchthaven levert daarmee een belangrijke bijdrage aan de economische ontwikkeling van de provincie.'

In deze passage staan nogal wat aannames zonder verder onderbouwing die op zijn minst discutabel zijn. Op de MKBA die de luchthaven in 2016 zelf op liet stellen⁸ zijn verschillende second opinions uitgevoerd⁹ en deze komen tot wisselende inzichten over het economisch belang van de luchthaven. Wij verzoeken u daarom om bovenstaande passage uit de Leefomgevingstoets te nuanceren en meer aan te laten sluiten bij het beschikbare onderzoek op dit vlak.

---

⁸ Maatschappelijke kosten-batenanalyse ontwikkeling Rotterdam The Hague Airport, Ecorys, 2016

⁹ Voortoets Economische Onderbouwing Rotterdam The Hague Airport, Syconomy, 2016

Second opinion op 'Ecorys (2015), Maatschappelijke kosten-batenanalyse ontwikkeling Rotterdam The Hague Airport, TU Delft, 2016

Second Opinion maatschappelijke kosten-batenanalyse ontwikkeling Rotterdam The Hague Airport, Neo Observatory & Leo Bus, 2018

Bovendien willen wij erop wijzen dat internationale bereikbaarheid niet alleen uit luchtvaart bestaat. Ook de trein is hiervoor van belang en zou hier als veel schonere modaliteit dan de luchtvaart een veel grotere rol in moeten krijgen. Wij verzoeken u het belang van de trein voor internationale bereikbaarheid in de Leefomgevingstoets op te nemen en aan te sluiten bij de beleidskeuzes 'Gezonde leefomgeving' en het 'Compleet mobiliteitsnetwerk'..

Effecten faunabeheer

In de Leefomgevingstoets wordt aangegeven dat (dreigende) schade aan flora en fauna een reden kan zijn om ervoor te kiezen om populaties wilde dieren te beheren. Daarom wordt geconcludeerd dat het faunabeheer een positief effect heeft op de kwaliteit van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Hierbij wordt echter ten onrechte voorbij gegaan aan het feit dat het terugdringen van landbouwschade en de veiligheid van luchthavens veel vaker redenen zijn om te kiezen voor faunabeheer dan het voorkomen van schade aan flora en fauna. Wanneer dit faunabeheer (verjagend afschot of populatiebeheer) wordt uitgevoerd is niet te voorkomen dat ook andere soorten dan de te beheren soorten verstoord worden of zelfs per ongeluk worden afgeschoten. Faunabeheer kan dus zowel positief als negatief uitpakken voor natuurwaarden en dient dus op zijn minst als neutraal in plaats van positief te worden beoordeeld in de Leefomgevingstoets. Wij zouden graag zien dat dit wordt aangepast.

Wij verzoeken u vriendelijk om rekening te houden met onze zienswijze bij het vaststellen van het omgevingsbeleid.

Met vriendelijke groet,

Mede namens Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, IVN en Zuid-Hollands Landschap,

Drs. S.S.A. Kuijpers Msc

Plv. directeur / Regisseur ruimtelijke ordening, natuur en landschap

